

ВІДГУК

**офіційного опонента Бідюк Наталі Михайлівни,
доктора педагогічних наук, професора
на дисертацію Швець Олени Анатоліївни
«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у
дизайнерських школах Німеччини»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти**

1. *Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки*

Сучасний етап розвитку суспільства, який характеризується глобалізаційними та інтеграційними процесами, висуває перед вітчизняною системою дизайн-освіти низку завдань, спрямованих на формування нових тенденцій її розвитку та створення конкурентних переваг на європейському ринку освітніх та дизайнерських послуг, що можливе за умови підвищення якості дизайн-освіти.

Враховуючи потребу якнайшвидшої адаптації української системи вищої дизайн-освіти до єдиних європейських критеріїв і стандартів, вивчення та впровадження прогресивних елементів зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців-дизайнерів заслуговує особливої уваги. У цьому контексті наукове зацікавлення становлять досягнення Німеччини, оскільки країна визнана світовою спільнотою лідером у сфері дизайну; має свої дизайнерські традиції, сформовану підприємницьку культуру, а також створену систему сприяння розвитку дизайну та дизайн-освіти. Університети мистецтва і дизайну в Німеччині створюють тренди, а їх випускники затребувані в усьому світі.

Незважаючи на значний інтерес до окремих аспектів професійної підготовки дизайнерів у Німеччині, поза дослідницькою увагою залишається цілісне бачення реального стану, процесу вдосконалення та модернізації, сучасних тенденцій розвитку дизайн-освіти та особливостей підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини з початку XXI століття. Вважаємо, що дисертаційне дослідження Швець Олени Анатоліївни, присвячене актуальній проблемі підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини, з метою імплементації інноваційних ідей німецького досвіду для обґрунтування прогностичних шляхів розвитку дизайн-освіти в Україні.

Свідченням *фундаментальності й актуальності* роботи є її зв'язок із планами науково-дослідних тем таких закладів: Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України «Модернізація науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців народних художніх промислів» (РК №0113U001272); кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України «Теоретико-методологічні засади екологізації освіти як чинника формування людського капіталу для сталого розвитку» (РК №0115U002315); кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загально педагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (РК №0115U002571), «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК №0119U102999), а також кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Педагогічні

умови проектування змісту професійно-практичної підготовки фахівців в галузях технологій, професійної освіти та мистецтва» (РК №0121U113667).

Проведений аналіз дисертації Швець Олени Анатоліївни дає підстави стверджувати, що науковий та поняттєвий апарат дослідження визначено відповідно до вимог до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених логічно, сформульованих дисертанткою завдань, що дозволило здійснити ґрунтовний аналіз досліджуваної проблеми. Усебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла коректно використана система науково-педагогічних методів, зокрема теоретичних та емпіричних, статистичних, що забезпечило вірогідність отриманих результатів.

Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновкам та розробкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Даючи оцінку головним здобуткам наукового дослідження, варто акцентувати увагу на результатах, що мають наукову новизну. Зокрема авторкою:

- визначено етапи та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині, тенденції та перспективи розвитку сучасного дизайну, нові функції дизайн-освіти в епоху цифровізації (культуротворча, освітня, розвивальна, діагностична, інноваційно-творча, проєктно-програмна, впроваджувальна, консолідаційна, інтеграційна) та вимоги до професійної підготовки сучасних дизайнерів;

- оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти та з'ясовано досягнення (дуальна форма навчання, технології формування дизайн-мислення, міжнародна співпраця, робота в командах) та проблеми (низька готовність студентів і викладачів дизайнерських шкіл до наукових досліджень) професійної підготовки фахівців у дизайнерських школах Німеччини;

- визначено напрями (організація випереджувального навчання, використання проблемно-орієнтованого навчання, застосування дослідницьких методів у навчанні, підсилення практичної спрямованості навчання, особистісна орієнтація навчання, організація командної роботи студентів, створення умов для неперервного навчання впродовж життя, провадження інтерактивних методів навчання, застосування методів евристичного навчання, організація навчання для сталого розвитку) та запропоновано методику імплементації німецького досвіду дизайн-освіти в професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні;

- розроблено й апробовано методику формування методологічної культури викладача дизайнерських дисциплін за такими напрямами: залучення викладачів дизайну до науково-дослідної діяльності, організація їхньої інноваційної педагогічної діяльності, оновлення змісту професійної підготовки дизайнерів відповідно до європейських стандартів;

- уточнено особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині; методологію дизайнерської діяльності в парадигмі сталого розвитку та принципи сучасної дизайн-освіти (науковості, систематичності, наступності, інтелектуалізації, індивідуалізації, колективної міждисциплінарної творчості, розвитку творчої індивідуальності, експериментального пропедевтичного формотворення, прикладної та промислової спрямованості, формування екологічного мислення, наставництва, інноваційності у методах викладання та оцінювання результатів навчання, академічної свободи); методику використання STEM-, STEAM- і STREAM-технологій як нових форм інтеграції знань в дизайн-освіті.

Подальшого розвитку набули такі аспекти досліджуваної проблеми: практика модернізації системи дизайн-освіти в контексті формування дизайн-мислення;

технології дистанційного навчання дизайну та використання засобів ІКТ у дизайн-проекуванні; методи розвитку творчого мислення фахівців з дизайну; методологія наукових досліджень за такими трьома напрямками: соціально-культурологічним (нова філософія та соціальні функції дизайну, світові тенденції дизайну, національні особливості дизайну), техніко-технологічним (науково-технічні інновації виробництва, технології організації дизайнерської діяльності, використання новітніх засобів ІКТ в проектуванні) та психолого-педагогічним (нова психологія та педагогіка дизайну, методологія організації дизайнерської діяльності, інноваційні освітні технології підготовки дизайнерів).

Вважаємо коректним формулювання зазначених елементів наукової новизни; вони віддзеркалюють відмінності між уже відомими положеннями й орієнтують на результати, яких можна досягти через їх використання на практиці; їх кількість і кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам, що ставляться до докторських дисертацій.

3. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації*

Сформульовані Швець О. А. у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є логічними, аргументованими, послідовними, змістовними. Достовірність результатів, які були отримані, підтверджується опрацюванням великої кількості джерел, більшість яких мовою оригіналу (620 найменувань, з них – 427 іноземними мовами), використанням здобувачкою сучасних методів дослідження, обґрунтованістю головних положень дослідження, апробацією та впровадженням результатів дослідження у площину практичної діяльності ЗВО. Висновкам, що представлені в дослідженні, властиві достатній рівень повноти, виваженості, логічності та обґрунтованості.

4. *Оцінка змісту дисертації та її завершеність*

Структура дисертації складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Побудова основних частин дисертації свідчить про логічність та завершеність викладу матеріалу. Обраний авторкою вектор дослідження проблеми надає роботі оригінальності, новизни і наукової цінності. Кожний із розділів дисертації характеризується певним внеском у вирішення проблеми розвитку дизайн-освіти в

У першому розділі – **«Ретроспективний аналіз розвитку дизайну в світі та дизайн-освіти у Німеччині»** авторкою проаналізовано філософські, історичні та соціоекономічні передумови розвитку дизайну та європейської дизайн-освіти; оцінено вплив перших німецьких шкіл на розвиток світової дизайн-освіти; визначено сім етапів та особливості розвитку дизайн-освіти в Німеччині.

Виваженими вважаємо результати ретроспективного аналізу розвитку дизайн-освіти в Німеччині, які дали змогу автору визначити загальні та специфічні особливості її становлення. Із визначених семи етапів вирішальними, на нашу думку, є шостий (1987-2007 рр.) та сьомий етапи (з 2008 року і до нині), упродовж яких визначилися тенденції і принципи «нового німецького дизайну», орієнтованого на диференціацію продуктів, маркетинг, соціологію споживачів, корпоративний дизайн, вирішення екологічних проблем; використання можливостей комп'ютера в дизайн-проекуванні, усвідомлення необхідності наукових досліджень у сфері дизайну та дизайн-освіти.

У другому розділі – **«Методологічні засади професійної підготовки сучасних дизайнерів у Німеччині»** авторкою на основі аналізу результатів досліджень німецьких науковців з'ясовано нову методологію та соціальні функції сучасного дизайну і дизайн-освіти; успіхи та переваги, проблеми та недоліки сучасної професійної підготовки дизайнерів у Німеччині; визначено основні методологічні підходи в організації сучасної німецької дизайн-освіти; проаналізовано стан німецьких наукових досліджень у сфері дизайну та дизайн-освіти.

Наукову цінність становлять виявлені Швець О.А. три типи методології досліджень дизайн освіти в Німеччині: (1) дослідження в контексті дизайну; (2) дослідження, що використовує дизайн, та (3) дослідження дизайну, засноване на практиці. Наскрізною ідеєю дослідження є застосування цих типів методології для створення цілісної, здатної до саморозвитку, мобільної дизайн-освіти на основі об'єднання всіх її суб'єктів у єдиний простір, для якого характерна інноваційність, орієнтація на передовий європейський досвід, культурні національні традиції і світові тенденції. Підтримуємо думку авторки, що основою в досягненні головної мети дизайнерської освіти є підготовка та виховання нового професіонала, який має «погляд з майбутнього» і здатний до створення майбутнього в сьогоденні.

Слушною є позиція автора щодо підвищення значущості застосування релевантних методологічних підходів в організації дизайнерської діяльності та дизайн-освіти; а також визнання необхідності розвитку методологічної культури викладачів дизайну та дизайн-мислення у фахівців з різних сфер життєдіяльності.

У третьому розділі **«Система професійної підготовки дизайнерів у Німеччині»** авторкою з'ясовано сучасні вимоги до діяльності та професійної підготовки фахівців дизайнерських школах Німеччини; проаналізовано особливості навчання в сучасних німецьких школах дизайну; здійснено структурний аналіз змісту навчальних програм професійної підготовки сучасних дизайнерів у Німеччині; визначено сутнісні ознаки парадигми дизайн-мислення як основи німецької дизайн-освіти.

Поєднання мистецтва з наукою і технікою є унікальним шляхом, яким розвивається дизайн і дизайн-освіта в Німеччині. Важливе значення мають виявлені вимоги ринку праці до професійної підготовки дизайнерів у Німеччині (здатність до роботи в міжгалузевих командах, до застосування сучасних технологій, до наукових досліджень, до проектування майбутнього) і методологічної культури викладачів дизайну (знання методології організації дизайнерської діяльності, застосування релевантних методологічних підходів в організації дизайн-освіти; високий рівень науково-педагогічного професіоналізму). З'ясовано нові соціальні функції дизайну (культуротворча, освітня, розвивальна, діагностична, інноваційно-творча, проєктно-програмна, впроваджувальна, консолідуюча, інтеграційна) та їх вплив на підготовку дизайнерів.

Обґрунтованою є позиція авторки щодо сутнісних ознак парадигми дизайн-мислення як основи німецької дизайн-освіти. Особливостями підготовки майбутніх дизайнерів у Німеччині є методика розвитку дизайн-мислення та впровадження інтегративного підходу під час виконання студентами STEAM-проєктів, методи активізації творчого мислення та науково-дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів (метод синектики, метод «case-study» тощо).

У четвертому розділі **«Характерні особливості дуальної, додаткової, неперервної та дистанційної дизайн-освіти в Німеччині»** авторкою проаналізовано: досвід організації німецької дуальної дизайн-освіти; механізми організації додаткової та неперервної дизайн-освіти в Німеччині; технології дистанційної дизайн-освіти в Німеччині; особливості підготовки наукових кадрів і міжнародної діяльності у дизайнерських школах ФРН.

У названому розділі здобувачкою акцентовано увагу на особливостях дуальної форми навчання, що передбачає поєднання навчання в дизайнерській школі та на виробництві. Авторкою визначено переваги: синхронне практичне застосування отриманих теоретичних знань; постійне чергування теорії і практики; поступова органічна соціально-професійна адаптація студентів до умов сучасного виробництва; висока мотивація студентів в отриманні знань і розвитку трудових навичок, якість яких відразу виявляється під час виконання професійних завдань на робочих місцях; формування професійної компетентності майбутнього дизайнера та його іміджу як професіонала ще під час навчання у ЗВО. Сертифікат про професійну освіту підтверджує

наявність визнаної у країні професійної кваліфікації; держава, яка інвестує значні суми як у створення професійних шкіл, так і в підготовку викладачів для цих шкіл, отримує кваліфіковані кадри. Дистанційні курси з вивчення дизайну забезпечують практико-орієнтовані знання про дизайн та історію культури, методи цифрового дизайну, пропонують слухачам розробляти індивідуальний проєкт з графічного та веб-дизайну. Широкі можливості низки додаткових курсів спеціально адаптовані до цілей програми і потреб здобувачів наукового ступеня.

У п'ятому розділі – **«Напрями та методика імплементації німецького досвіду дизайн-освіти у професійну підготовку майбутніх дизайнерів в Україні»** Швець О.А. описано методику розвитку в студентів дизайн-мислення та впровадження інтегративного підходу під час виконання студентами STEAM-проєктів за прикладом німецьких дизайнерських шкіл; представлено приклади використання німецького досвіду проєктування та дизайну інтер'єрів у змісті підготовки майбутніх українських дизайнерів; розкрито особливості використання засобів комп'ютерної графіки в навчальному дизайн-проєктуванні та запропоновано механізми дотримання екологічного та етнічного контекстів у дизайні середовища з урахуванням німецького досвіду; представлено розроблені автором і апробовані на практиці методи активізації творчого мислення та науково-дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів.

У шостому розділі – **«Визначення ефективності експериментальної методики імплементації німецького досвіду в професійну підготовку українських дизайнерів»** авторкою визначено критерії, показники та рівні методологічної культури викладачів дизайну та запропоновано систему заходів щодо її розвитку; визначено стан сформованості готовності студентів до творчої діяльності та до виконання наукових досліджень з проблем дизайну; запропоновано рекомендації щодо використання позитивного німецького досвіду та визначено перспективи подальших досліджень.

Безперечно цінними й прийнятними, на нашу думку, є обґрунтовані рекомендації щодо імплементації кращих зразків німецького досвіду в теорію та практику професійної підготовки дизайнерів в Україні. У логічній послідовності Олена Анатоліївна структурує й обґрунтовує напрями їх за такими напрямками: державним і місцевим органам влади; університетам; громадським організаціям; представникам бізнесу; викладачам; дизайнерам-практикам; майбутнім дизайнерам.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Сформульовані в дисертації положення та висновки, що відтворюють особливості здійснення успішної дизайн-освіти в Німеччині, можуть бути застосовані для розбудови української системи професійної підготовки дизайнерів, що сприятиме розширенню можливостей виходу українського дизайну в європейський простір. Підготовлені авторкою навчально-методичні матеріали (навчально-методичний посібник «Колір у просторово-глибинній композиції інтер'єру», методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисциплін «Основи проєктної графіки», методичні вказівки «Рисований шрифт», посібник «Німецький дизайн у персоналіях» та конспект лекцій з дисципліни «Тенденції та перспективи розвитку сучасного дизайну») можуть бути використані в інших ЗВО України, де навчаються майбутні дизайнери.

6. Повнота викладання результатів в опублікованих працях.

Основний зміст роботи та результати дослідження здобувача знайшли відображення в 59 публікаціях. Серед них: 1 одноосібна монографія, 1 колективна зарубіжна монографія, 1 навчальний посібник; 15 статей у фахових виданнях України; 3 статті у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних Web of Science Core Collection (2) та Scopus (1); 4 статті у міжнародних наукових періодичних виданнях; 24 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; 10 праць, які додатково відображають наукові результати дослідження.

7. Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації.

Зміст реферату ідентичний основним положенням дисертації. У рефераті основні положення дисертації викладені повно й докладно. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в рефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукопису дисертації. Поняттєво-категоріальний апарат дисертації збалансований.

Загальні висновки є логічними та відповідають поставленим дисертанткою завданням. Дисертацію написано на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її пізнання. Отримані наукові результати засвідчують високий рівень набуття здобувачем найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, що забезпечило розв'язання важливої проблеми, яка має загальнонаціональне та світове значення.

Зазначене дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають теоретичне і практичне значення для розв'язання завдань удосконалення туристичної освіти в Україні.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, врахування яких увиразнило б високий рівень викладу наукового матеріалу:

1. У п. 2.4. дисертації автором здійснено аналіз досліджуваної проблеми у німецькомовному науковому дискурсі. На нашу думку, цей аналіз набув би більшої довершеності та аргументованості за умови посилення авторських міркувань щодо виявлених і систематизованих позицій німецьких науковців.

2. Вважаємо, що у третьому розділі «система» професійної підготовки дизайнерів в Німеччині обґрунтована авторкою недостатньо, доцільно було б дати більшу аргументацію на користь системи та її компонентів (підсистем). Варто також було б розробити модель системи професійної підготовки фахівців в дизайнерських школах в Німеччині.

3. Схвалюючи наміри дисертантки здійснити порівняння особливостей професійної підготовки дизайнерів в Німеччині та Україні, вважаємо, що виявлені загальні, особливі та специфічні тенденції варто було систематизувати в порівняльній таблиці відповідно до визначених критеріїв, що сприяло б кращому сприйняттю та якісно збагатило б зміст дисертації.

4. У шостому розділі автором визначено критерії, показники та рівні методологічної культури викладачів дизайну та запропоновано систему заходів щодо її розвитку на основі імплементації ідей німецького досвіду. На нашу думку, варто було б подати у додатках діагностичний інструментарій, за яким визначалися та оцінювалися рівні сформованості методологічної культури, а також стан готовності студентів до творчої діяльності та виконання досліджень.

5. Дискусійною є назва шостого «Визначення ефективності експериментальної методики імплементації німецького досвіду в професійну підготовку українських дизайнерів». Потребує детальнішого обґрунтування та авторської аргументації запропонована експериментальна методика та перевірка її ефективності.

6. У компаративістських дослідженнях значну теоретичну та практичну цінність мають додатки, які інформативно насичують і збагачують дисертацію, забезпечують достовірність одержаних результатів. Відтак, бажано було б розмістити у додатках освітні програми німецьких та українських закладів освіти, які здійснюють підготовку дизайнерів.

Підсумовуючи вищевикладене зазначаємо, що дисертаційна робота «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, є самостійною завершеною науковою

7

Підсумовуючи вищевикладене зазначаємо, що дисертаційна робота «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців у дизайнерських школах Німеччини», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, є самостійною завершеною науковою працею, що має соціально-економічне та освітнє значення. Його результати свідчать про високий теоретико-методологічний рівень, наукову новизну, практичне значення й прогностичність.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р., та вимогам МОН України, що висуваються до докторських дисертацій, а дисертантка – Швець Олена Анатоліївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК

Підпис Бідюк Н.М. засвідчує
Проректор з наукової роботи

Олег СИНЮК